

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

A Management Model of Home School for Persons
with Special Needs

พิมพ์มณี แก้วมหาวงศ์*

Pimmanee Kaewmahawong*

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

* Ph.D. Candidate (Special Educational Administration), Faculty of Education,
Suan Dusit Rajabhat University

* Email: pimmanee@fashionisland.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษในปัจจุบัน 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายสนับสนุนการจัดการ และ 3) ตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มี 3 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 6 ครอบครัว 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายสนับสนุนการจัดการ คือ (1) สอบถามความคิดเห็นโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาจำนวน 7 คน (2) สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยแบบสอบถาม จำนวน 80 คน ได้แก่ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 46 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 5 คน ครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 24 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และนักจิตวิทยา/นักบำบัด จำนวน 3 คน เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 3) ตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ปัจจุบัน มีสาเหตุจากผู้เรียนมีปัญหาทางร่างกายที่ไม่สามารถสนองต่อการเรียนการสอนได้ในโรงเรียนปกติ ความสามารถทางสติปัญญาที่ไม่เท่าทันกับผู้เรียนปกติ สภาพอารมณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ และผู้เรียนมีปัญหาด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย และด้านความผิดปกติทางสมองที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษที่ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาคือ 1) ผู้จัดการศึกษา ขาดความรู้ความสามารถในการออกแบบหลักสูตรและการประเมิน 2) หลักสูตรยังขาดตัวชี้วัดและระเบียบการวัดและการประเมินผลที่เหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละด้าน 3) บุคลากรภาครัฐขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะด้าน ความต้องการเนื้อหาสาระในการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครอบครัววิชาการ 8 กลุ่มสาระวิชาโดยเน้นกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการส่งเสริมอาชีพ

2. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายสนับสนุนการจัดการประกอบด้วย 1) การดำเนินการ 2) เครือข่ายสนับสนุนการจัดการศึกษา 3) เจือปนไขสู่ความสำเร็จได้แก่หน่วยงานภาครัฐ ที่ต้องมีระบบการดำเนินการชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการศึกษาของครอบครัวควรมีลักษณะเป็นแผนการศึกษาเฉพาะตัวผู้เรียนเป็นรายบุคคลในแต่ละช่วงที่ครอบครัวกำหนด (2) แผนการให้บริการการเปลี่ยนผ่านเพื่อรับบริการใหม่การจัดหาที่เรียนใหม่การเข้าสู่การประกอบอาชีพ

3. ตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นรูปแบบที่มีคุณภาพ ได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มสนทนากลุ่ม

คำสำคัญ : การจัดการศึกษาโดยครอบครัว บุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

This study on home schooling model for persons with special needs possessed the main purposes as follows: 1) To investigate current conditions and obstacles about organizing home schooling, 2) To develop a home schooling model in cooperation with a network of education-supporting organizers, and 3) To verify home schooling model in cooperation with network of education-supporting organizers. The study was conducted in 3 major procedures. The first phase was to investigate existing conditions and requirements for educating persons with special needs. The key informants consisted of 6 homeschooling-experienced persons to provide information regarding the current situations on organizing home schooling. The second phase was to develop a draft management model of home schools by (1) opinion survey with the stakeholders, key informants consisted of 7 home schools chosen by purposive sampling from experienced persons in home school management. (2) questionnaire survey with 80 stakeholders, consisted of 46 home schooling organizers, 5 educational supervisors, 24 special education teachers, 2 administrators in education institution, and 3 psychologists/therapists to validate the suitability of A Management Model of Home School for Persons with Special Needs. The statistics used in this study were percentage, mean and standard deviation. Data collected were analyzed using content analysis. The third phase was to verify suitability and feasibility of home schooling model by group discussions.

The result of this research shows that: A need for home schooling emerged because of several reasons: physical problem of persons that could not be solved by general education in normal schools, difference in intellectual capability, inconsistent or uncontrollable emotion and concentration, and a problem in social interactions. A preparation before organizing home schooling depended upon a conditions and severity of disabilities of students. The results indicated that there were 2 types of conditions: physical conditions such as educational/developmental delays, and mental conditions, which were related to brain functionality. Types of home schooling could be organized by either self-organizing or associating with special-purpose school. This model covered 3 categories of content: 1) 8 areas of academic subjects, 2) behavior-improving activities, 3) vocation-improvement activities. Parents were able to observe students' talents to improve their knowledge and skills, according to their preferences. There were 3 main types of problems that encouraged

a demand in homeschooling needs: 1) education organizers lacked in knowledge and capability to design an effective curriculum and appropriate evaluation method, 2) a curriculum lacked key performance indicators and evaluation methods that were clear and appropriate for developing persons with special needs, 3) government and officers lacked knowledge and expertise in home schooling. It was found that the home schooling model for persons with special education needs proposed by the researcher was equipped with acceptable quality, verified by selected group of experts. The proposed model consisted of 1) a methodology, 2) a network of home schooling, 3) key success factors included the fact that government agencies showed clear and objective procedures. 4) key performance indicators consisted of: (1) Individualized Education Plan, an individual plan for each specific student, (2) Individualized Transition Services Plan for new service, process of searching for new school, an occupation preparation.

Keywords : Home School, Persons with Special Needs

บทนำ

กระบวนการจัดการศึกษาในระบบ ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งบุคลากร อุปกรณ์ สื่อ สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียน แต่ยังมีข้อจำกัดสำหรับผู้พิการหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ บุคคลกลุ่มนี้เมื่อเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ ที่เรียนกับผู้เรียนปกติด้วยกัน ทำให้มีปัญหาต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะการเรียนรู้เนื้อหาทางวิชาการ ที่โอกาสในการเรียนรู้และรับรู้ได้น้อยกว่าผู้เรียนปกติ นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังพบปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนที่มีความบกพร่องการเรียนรู้ เช่น เด็กมีปัญหาทำกับเพื่อนในห้องเรียน เด็กมีความสนใจไม่ต่อเนื่อง เด็กเรียนรู้เร็ว เด็กขี้เกียจ หรืออยู่นิ่งเฉยไม่ได้ เด็กคุยกับเพื่อนในเวลาเรียน ซึ่งล้วนเป็นพฤติกรรมผิดปกติ (ชัยณรงค์ ฉิมชูใจ, 2545, น. 6) นอกจากปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนยังมีปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครอง เช่น ผู้ปกครองมีภารกิจต้องไปต่างประเทศบ่อยครั้ง หากลูกเรียนในโรงเรียนปกติจะทำให้ต้องขาดเรียนมีผลเกี่ยวกับเวลาเรียนไม่ครบ (นารี คูหาเรืองรอง, 2545, น. 1) พ่อแม่ผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับระบบการศึกษาที่รัฐทำทั้งหมด โดยมีความเห็นว่าหลักสูตรเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน การสอนการประเมินผลในระบบโรงเรียนมีรูปแบบเดียว (ชัยณรงค์ ฉิมชูใจ, 2545, น. 7) หากพิจารณาจากปัจจัยภายในครอบครัว มูลเหตุสำคัญเป็นผลมาจากครอบครัวมีทัศนคติที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน มีศรัทธาทางศาสนาธรรมและทัศนะเชิงอุดมคติ เป็นรากฐานความคิด ให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม ปฏิเสธการศึกษาแบบบริโภคนิยม มุ่งแข่งขันเอาดีเอาเปรียบกัน หรือบุตรประสบปัญหาในโรงเรียนจากความรุนแรง ความไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะพิเศษ ทั้งด้านความบกพร่องและด้านที่มีมากกว่าเด็กทั่วไป สภาพการณ์ของครอบครัวไม่เอื้ออำนวย อยู่ในชนบทห่างไกลขาดโรงเรียนที่ดี การย้ายภูมิลำเนา การเดินทางไปต่างประเทศบ่อยๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549, น. 27-29)

การจัดการศึกษาให้ครอบคลุมกับบุคคลทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีความพิการหรือมีความต้องการพิเศษ ทำให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและดำเนินการออกมาอย่างเป็นรูปธรรม เห็นได้จากการจัดการศึกษา ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ นอกจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการแล้ว ยังมีการเปิดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วมเห็นได้จากโรงเรียนสมถวิล โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ โรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้ทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนแบบเรียนร่วม การจัดการศึกษาดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาในระบบที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบครัวจัดให้ผู้เรียน โดยสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย มีการจัดการศึกษาแบบใดแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย ที่สถาบันครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของชีวิต (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2555, น. 4) เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สมาชิกทุกคน ต่างมีความรัก ความผูกพันให้แกกัน เป็นพลังในการให้ความช่วยเหลือและพิทักษ์ปกป้องกันและกัน ครอบครัวถือเป็นหน่วยทางสังคมที่สนิทสนมกับเด็กมากที่สุด มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กและสมาชิกในครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์ของเด็ก (อภิญา เวชยชัย, 2544, น. 7-8)

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาโดยครอบครัวยังมีปัญหาที่เกิดขึ้น เช่นวิธีการจัดการเรียนรู้

ในระยะเริ่มต้น ยังเป็นการลองผิดลองถูกและไม่เป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัวซึ่งล้วนผ่านการศึกษาระบบรวมทั้งผู้จัดการศึกษา จำเป็นต้องใช้เวลามากพอสมควรจนกระทั่งเกิดความมั่นใจในแนวทางที่ควรจะเป็น การขาดข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ทำการจัดการเรียนรู้และยังเป็นแนวทางการศึกษารูปแบบใหม่ที่สังคมยังไม่เข้าใจและไม่เชื่อมั่นในคุณภาพของการเรียน การสอนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในลักษณะนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547, น. 46) นอกจากนี้ ครอบครัวยังขาดทักษะในการวัดและประเมินผลไม่ทราบว่าจะประเมินอย่างไร และขาดความมั่นใจในการประเมิน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, น. 78)

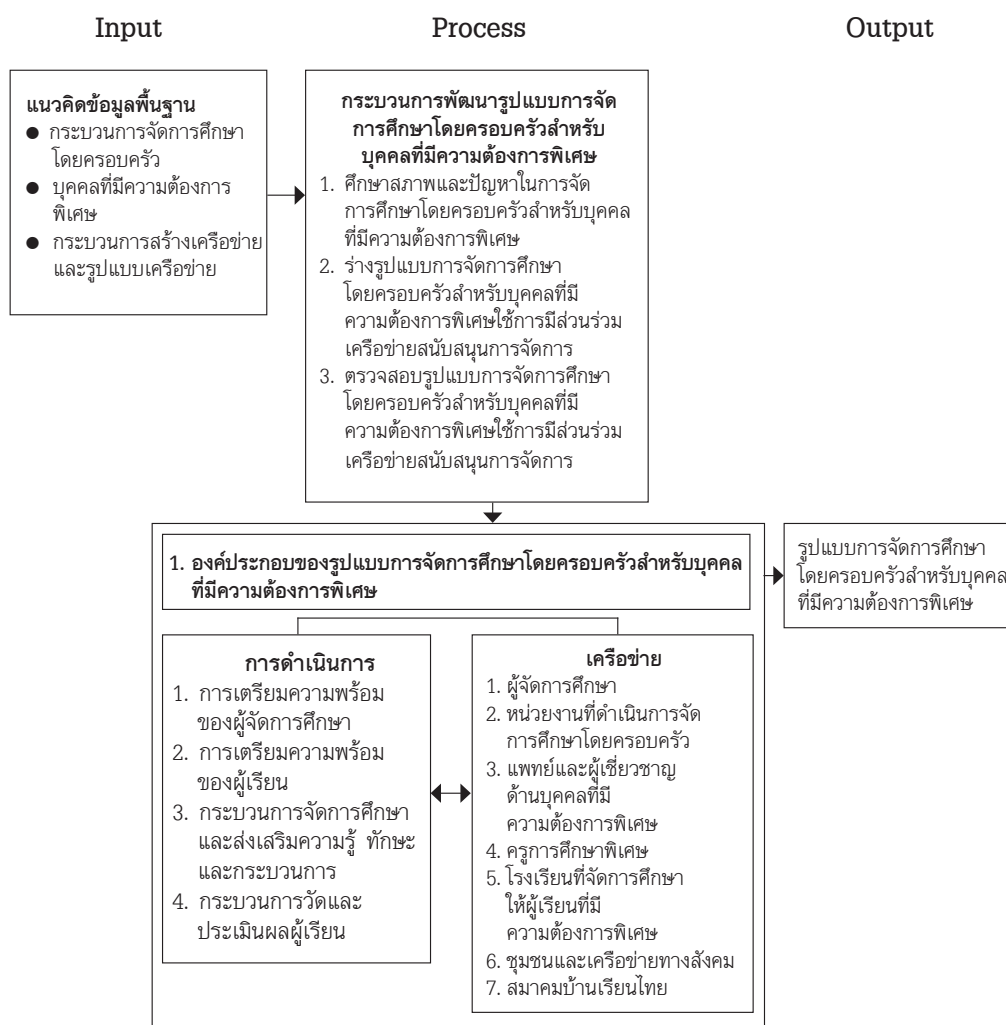
จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษในปัจจุบัน ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน รวมทั้งการบริหารจัดการต่างๆ ให้เป็นไปตามปรัชญา จุดเน้น หรือศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบปัญหาอุปสรรค รูปแบบและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ นักการศึกษา ซึ่งเชื่อว่าการศึกษามีได้หลายวิธีและไม่จำเป็นต้องได้รับจากสถานศึกษาหรือระบบโรงเรียนซึ่งมีจุดมุ่งหมายและการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่ควรเป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นถึงความสำคัญในบทบาทของผู้ปกครองที่จะทำการจัดการศึกษาดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องโดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูและกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน หลักสูตรควรเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมากที่สุดขั้นตอนวิธีการหลักสูตร และทรัพยากรที่นำมาใช้สำหรับผู้เรียนที่บ้าน (School at Home) ใช้ลำดับแนวการเข้าถึงการเรียน การสอนโดยให้การเรียนรู้ทั้งหมดเป็นแนวทางที่ผู้เรียนสนใจ (Epstein, 1995, pp. 701-705, Vender, 2004, pp. 11-14) สำหรับแนวคิดกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ใช้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโดยการสร้างเครือข่ายการสื่อสารและความร่วมมือที่เป็นรูปแบบการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่มีทรัพยากรของตนเองซึ่งเข้ามาประสานงานกัน อย่างมีระยะเวลา มีกิจกรรมร่วมกัน มีการวางรากฐานเอาไว้เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถติดต่อกันขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ ได้ (Hanson et al. 1996, pp. 227-229, Hanson, 2003, pp. 185, Wheatley, 1999, pp. 153)

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ
2. เสนอรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ
3. ตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโดยสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
4. แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และศึกษาสภาพความต้องการในการพัฒนาบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ขั้นตอนที่ 2 ร่างรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

ประชากร ได้แก่ ผู้จัดการศึกษาที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษที่จดทะเบียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และบุคลากรด้านการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูการศึกษาพิเศษ ศึกษานิเทศก์ นักจิตวิทยา/นักบำบัด ตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้การสุ่มแบบเจาะจงจำนวน 80 คน ประกอบด้วย ผู้ปกครอง จำนวน 46 คน ครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 24 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ของเขตพื้นที่ซึ่งมีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 5 คน นักจิตวิทยา/นักบำบัด จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 6 คน

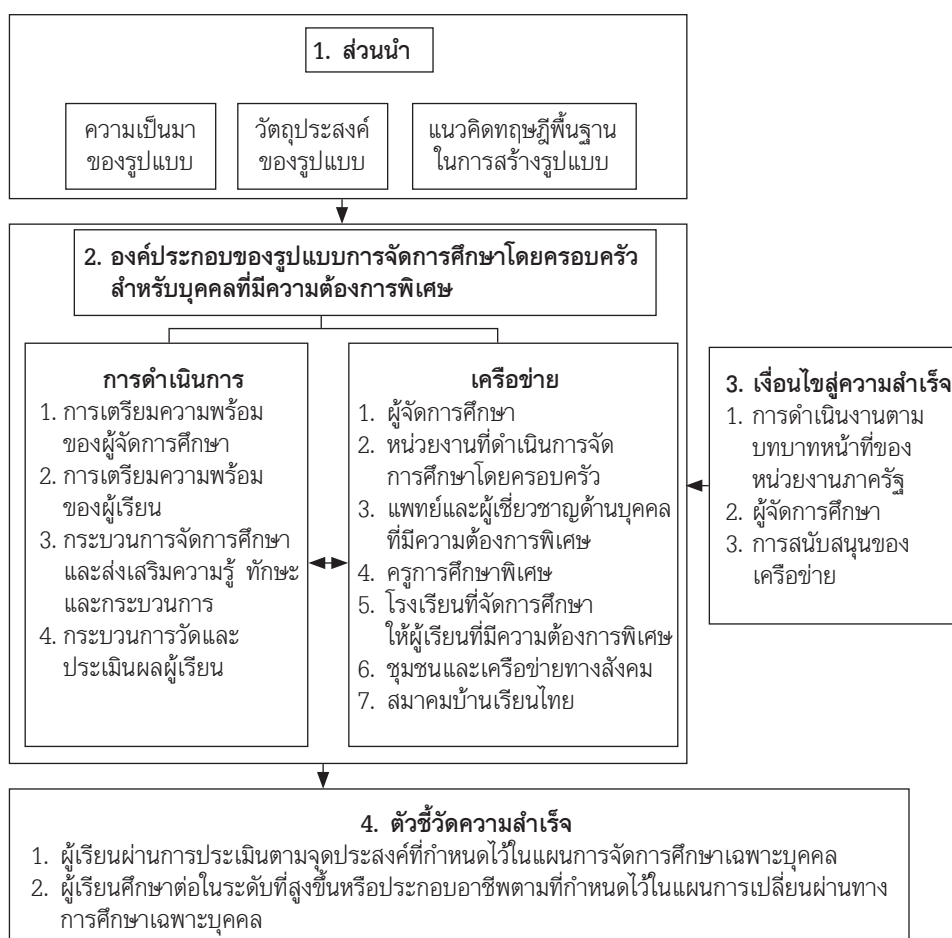
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ประเด็นเกี่ยวกับสาเหตุในการจัดการศึกษา การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการศึกษา แบบกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และกระบวนการวัดผลประเมินผล ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ในปัจจุบัน พบว่า สาเหตุที่ต้องจัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจากบุคคลที่มีความต้องการพิเศษมีปัญหาข้อจำกัดทางร่างกายและทางสติปัญญาที่ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนปกติ สภาพปัญหาทางอารมณ์ของผู้เรียนทำให้ไม่อาจปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษในปัจจุบัน คือ ผู้จัดการศึกษาขาดความรู้ความสามารถในการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน ด้านการวัดและประเมินผลยังขาดตัวชี้วัด หลักเกณฑ์ และวิธีการในการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน บุคลากรภาครัฐขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้จัดการศึกษา การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนตามสภาพปัญหา ที่ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านร่างกาย เช่น ความผิดปกติของกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว สุขภาพไม่แข็งแรง หรือพัฒนาการช้า และผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จาก ความผิดปกติทางสมอง แบบกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีทั้งแบบที่ผู้ปกครองจัดเอง และเข้าร่วมจัดกับกลุ่มครอบครัว หรือร่วมกับโรงเรียน โดยจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามหลักสูตรที่จัดอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ 8 กลุ่มสาระ ด้านกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์และด้านการส่งเสริมอาชีพ

2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วย 1) การดำเนินการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของผู้จัดการศึกษาการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน กระบวนการ จัดการศึกษาและส่งเสริมความรู้ ทักษะและกระบวนการ และการวัดและประเมินผลผู้เรียนและ 2) เครือข่ายในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา หน่วยงานที่ดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แพทย์และผู้เชี่ยวชาญด้านบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ครูการศึกษาพิเศษ โรงเรียนที่จัดการศึกษาให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ชุมชนและเครือข่ายทางสังคม รวมทั้งสมาคมบ้านเรียนไทย 3) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้จัดการศึกษา การสนับสนุนของเครือข่าย และ 4) ตัวชี้วัดความสำเร็จพิจารณาจากการที่ผู้เรียนผ่านการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และผู้เรียนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือประกอบอาชีพตามที่กำหนดไว้ในแผนการเปลี่ยนผ่านทางการศึกษาเฉพาะบุคคล ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ โดยการสนทนากลุ่ม การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษดังกล่าว

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาศาภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

1.1 สาเหตุในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ พบว่า

1) เกิดจากปัญหาด้านร่างกายที่ไม่สามารถสนองต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนปกติ 2) เกิดจากความสามารถทางด้านสติปัญญาที่ไม่เท่าทันกับผู้เรียนปกติ 3) เกิดจากสภาพอารมณ์ของผู้เรียนที่ผู้สอนไม่สามารถควบคุม หรือมีเวลาให้ความสนใจได้อย่างเป็นพิเศษ 4) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนตามความต้องการของผู้ปกครองเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ สมจิตร์ ยิ่งยงดำรงฤทธิ์ (2551, น. 24) ที่ว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีสาเหตุมาจากทัศนคติที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ความต้องการของบุตรที่เคยประสบปัญหาในโรงเรียนและสภาพการของครอบครัวไม่เอื้ออำนวยและอมรวิรัช นาคทรพร (2543, น. 4) ที่ว่าเกิดจากความไม่เหมาะสมของการศึกษาที่รัฐ จัดให้ ความเชื่อส่วนบุคคลของพ่อแม่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549, น. 27-29) ที่กล่าวว่า บุตรมีความต้องการ อาจมาจากเคยประสบปัญหาในโรงเรียน จากความรุนแรง ความไม่ยุติธรรมเป็นต้น ซึ่งเป็นไปได้ ทั้งด้านที่มีความพร้อมและด้านที่มีมากกว่าเด็กทั่วไป การศึกษาภายในโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองและช่วยพัฒนาศักยภาพตามความแตกต่างนี้ได้

1.2 การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ขึ้นอยู่กับสภาพความผิดปกติของผู้เรียน ซึ่งพบว่า มี 2 ด้านหลักๆ คือ 1) ทางด้านร่างกายเช่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง สุขภาพไม่แข็งแรง หรือพัฒนาการช้ากว่าผู้เรียนปกติ 2) ผู้เรียนที่มีปัญหาทางด้านการเรียนรู้จากความผิดปกติทางสมอง เช่น ผู้เรียนออทิสติก ผู้เรียนพิการซ้อนหรือผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ ผู้ปกครองแต่ละคน จะเตรียมความพร้อมตามสภาพปัญหาของลูก โดยมีแหล่งให้ความรู้และคำแนะนำ คือ 1) บุคลากรทางการแพทย์ 2) บุคลากรในสถานศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ 3) ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเข้าฝึกอบรมตามสถาบันบำบัดที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของลูก และนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับลูกเองโดยตรง แพทย์และบุคลากรในสถานศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้ที่สามารถแนะนำให้ข้อเสนอแนะในการดูแลพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, น. 48) และ ผกาพรรณ นันทวิชิต (2549, น. 62) ที่ว่า การเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กต้องครบถ้วนทุกด้าน ทั้งจิตใจ สติปัญญา ร่างกาย และสังคม

1.3 แบบกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ มีทั้งจัดการเอง และเข้าร่วมกับกลุ่มหรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง โดยที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้ง 3 ด้าน คือ 1) กลุ่มเนื้อหาทางด้านวิชาการทั้ง 8 กลุ่มสาระ มีแบบกระบวนการ จัดการศึกษาทั้งตามหลักสูตรที่โรงเรียนจัดให้ และภายนอกห้องเรียน เช่น ผู้ปกครองสอนพิเศษให้ โดยคิดเทคนิคที่ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อ และอยากเรียนรู้ หรือจ้างครูพิเศษ หรือส่งเรียนตามสถานกวดวิชา

ส่วนครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเอง ผู้ปกครองเป็นผู้สอนตามแบบที่ปรารถนา ไม่ยึดกฎเกณฑ์ตามโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง แต่ประเมินจากการพัฒนาของผู้เรียนโดยรวม เช่น ผู้เรียนสามารถคิดเงินทองได้ วางแผนได้ว่าทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ผู้ปกครองคิดว่ากลุ่มสาระทั้ง 8 ด้าน ถูกบูรณาการและแสดงผลการเรียนรู้จากความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวัน 2) ด้านกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนใหญ่ผู้ปกครองออกแบบให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น ถ้าผู้เรียนชอบกีฬา งานศิลปะ พาไปฝึกฝน ไปอ่านหนังสือตามห้างสรรพสินค้า ทำกิจกรรมทางศาสนา ไปเยี่ยมญาติ ไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ฝึกฝนให้ผู้เรียนช่วยเหลือตัวเองได้ตามปกติ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข 3) ด้านการส่งเสริมอาชีพ ผู้ปกครองสังเกตความสามารถพิเศษของผู้เรียน ฝึกฝนทักษะให้ผู้เรียนมีความรู้และเทคนิคเพิ่มขึ้นหรือความชอบของผู้เรียน เช่น การขายของก็พาไปฝากกับญาติให้ทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองยังไม่จริงจัง เพราะวัยของผู้เรียนยังอยู่ในวัยเรียน เป้าหมายผู้ปกครองของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ มิได้คาดหวังความเป็นเลิศทางวิชาการ ต้องการให้ผู้เรียน มีความสุขด้วยการให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามความสามารถของผู้เรียนไม่เร่งรีบสิ่งสำคัญที่ผู้ปกครองมุ่งหวังคือให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความมั่นใจมีความพึงพอใจตนเอง (Self-Esteem) เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความถนัดความชอบ สอดคล้องกับยุทธชัย เฉลิมชัย และ อุทัยวรรณ เฉลิมชัย (2543, น. 37-38) ชวนพิศ ชุมคง (2546, น. 25) และ สุภาวดี เจริญเศรษฐบุท (2545, น. 33-34) ที่ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีดังนี้ จัดโดยครอบครัวเดี่ยว กลุ่มครอบครัวขยายประสานงาน กลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการในที่เดียว และจัดโดยมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียน สอดคล้องกับเอปสไตน์และเวนเดอร์ที่เน้นถึงความสำคัญในบทบาทของผู้ปกครองที่จะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องโดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูและกิจกรรมต่างๆของครอบครัวทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน หลักสูตรควรเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมาก ที่สุดรวมทั้งขั้นตอนวิธีการ เนื้อหาหลักสูตร และทรัพยากรที่นำมาใช้สำหรับผู้เรียนที่บ้านต้องเป็นแนวทางที่ผู้เรียนสนใจ (Epstein, 1995, pp. 701-705; Vender, 2004, pp. 11-14)

1.4 กระบวนการวัดผลและประเมินผลผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการศึกษาแบบจัดเองหรือจัดการศึกษาโดยใช้เครือข่าย ทั้ง 2 กลุ่ม ยังคงต้องยึดแบบฟอร์มการประเมินผลสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม กระบวนการวัดผลและประเมินผลขึ้นอยู่กับสภาพผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนที่มีความบกพร่องด้านใดด้านหนึ่ง ผู้ปกครองจะปรับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินผลตามที่ผู้ปกครองออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนคนนั้น และเก็บหลักฐานการพัฒนาแล้ว นำส่งพื้นที่การศึกษาเพื่อให้ตรวจสอบประเมินผลและให้คำแนะนำแนวทางการพัฒนาในขั้นต่อไป สอดคล้องกับสถาบันบ้านเรียนไทย (2548, น. 14-15) สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ์ (2545, น. 10-11) ที่ว่า ครอบครัวสามารถปรับจุดเน้นสาระการเรียนรู้และปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียน ใช้วิธีการวัดและประเมินให้ถูกต้องตามหลักการประเมินตามสภาพจริง การเรียนรู้เป็นเรื่องของกระบวนการที่เป็นธรรมชาติ มีบูรณาการและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เน้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสภาพที่เป็นจริงประจำวัน

1.5 สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ สภาพปัญหาที่ส่งผลการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แบ่งเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) ผู้จัดการศึกษาขาดความรู้ความสามารถอย่างถ่องแท้ในการออกแบบหลักสูตรและการประเมินผลที่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ การพัฒนาทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ให้เกิดการพัฒนาไปตามระดับได้อย่างเหมาะสม 2) หลักสูตรที่ขาดตัวชี้วัดและประเมินผลที่ชัดเจนและเหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละด้าน 3) กระบวนการจัดการภาครัฐและบุคลากร ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะด้าน กระบวนการต่างๆ จึงดำเนินไปด้วยความล่าช้า ขาดความใส่ใจอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษต้องศึกษาอย่างไร้ทิศทาง เสียเวลาเสียโอกาสในการเรียนรู้ตามวัย นอกจากนี้ยังเป็นปัญหาของระบบการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับงานปกติซึ่งหนักอยู่แล้ว จึงไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการศึกษาโดยครอบครัวเต็มที่ บางคนทำงานดีแต่ก็ไม่ต่อเนื่องเพราะการโยกย้ายตามระบบ จึงทำให้เกิดช่องว่างของการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ทิพา น้อยพรวาย (2546, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิธีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ที่พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากมีข้อจำกัดด้านเวลาต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม ไม่มีความเชี่ยวชาญ บางเนื้อหาต้องหาแหล่งเรียนรู้ ต้องกลั่นกรองเนื้อหาจากสื่อและดูแลอย่างใกล้ชิด ส่วนมากไม่แน่ใจกับวิธีการประเมินผลของโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครองต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสม

2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วย

2.1 การดำเนินการ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของผู้จัดการศึกษา ประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะ เจตคติ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย ด้านพฤติกรรม ด้านกระบวนการจัดการศึกษาและส่งเสริมความรู้ ทักษะ และกระบวนการ เช่น ส่งเสริมให้รู้จักเศรษฐกิจพอเพียงจากการใช้จ่าย การออม การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนอกบ้าน เป็นต้น ด้านกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน ประกอบด้วย แนวทางวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การตัดสินผลการเรียน การให้ระดับผลการเรียนและเกณฑ์การจบการศึกษา สอดคล้องกับ ผกาพรรณ นันทวิชิต (2549, น. 55) ยุทธชัย เฉลิมชัยและอุทัยวรรณ เฉลิมชัย (2543, น. 277-307) และ กุลวิภา ชีพรับสุข (2546) ที่ว่า ผู้จัดการศึกษาจะต้องทุ่มเท ตั้งใจจริงและมั่นใจในตนเอง เป็นนักเปลี่ยนแปลง/นักพัฒนา มีอิสระทางความคิด มีเวลาให้กับผู้เรียน ใฝ่รู้และเต็มใจที่จะเรียนรู้และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, น. 48) และ ผกาพรรณ นันทวิชิต (2549, น. 62) ที่ว่า การเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กต้องครบถ้วนทุกด้าน ทั้งจิตใจ สติปัญญา ร่างกาย และสังคม

2.2 การสนับสนุนของเครือข่ายในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้จัดการศึกษาที่เป็นปัจเจกบุคคล และผู้จัดการศึกษาที่จัดตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กร หน่วยงานที่ดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แพทย์และผู้เชี่ยวชาญด้านบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ครูการศึกษาพิเศษ โรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ชุมชนและเครือข่ายทางสังคม และสมาคมบ้านเรียนไทย

สอดคล้องกับ แฮนสัน (Hanson et al. 1996, pp. 227-229, Hanson, 2003, pp. 185,) และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 55) ที่ให้ความสำคัญของการสร้างเครือข่ายการสื่อสารและความร่วมมือ ซึ่งเป็นรูปแบบการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่มีทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเข้ามาประสานงานกันเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงบางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมร่วมกัน มีการวางรากฐานเอาไว้เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถติดต่อกันขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ดี กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ของไทยยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ความจริงจังและความมุ่งมั่นของการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐมีระบบการดำเนินการ กฎหมายต่างๆ ที่ครอบคลุม ชัดเจน เป็นรูปธรรมสามารถนำไปสนับสนุนการเรียนรู้ในผู้เรียนกลุ่มนี้ได้อย่างยืดหยุ่น และเจ้าหน้าที่ควรดำเนินการให้ครอบคลุมกับแนวทางการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และเครือข่ายที่เข้าช่วยเหลือให้ความร่วมมือกันตั้งแต่การอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การออกแบบหลักสูตรและการประเมินผลที่เหมาะสม บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและความใส่ใจทุ่มเทอย่างจริงจังในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้จัดการศึกษา ผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จที่ดีของเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาของเด็กในแต่ละด้าน

2.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ ประกอบด้วย

2.4.1 แผนการจัดการศึกษาของครอบครัวควรมีลักษณะเป็นแผนการศึกษาเฉพาะตัวผู้เรียน เป็นรายบุคคลในแต่ละช่วงบุคคลที่ครอบครัวกำหนด หลักการ กรอบแนวทางในประเด็นที่มีความจำเป็นและสำคัญในแต่ละช่วงระยะของระดับการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548, น. 10-19) แต่สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านการประเมิน ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) ของผู้เรียนซึ่งมาจากการประเมินที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนอยู่ในส่วนและขั้นตอนใดของหลักสูตร ทีมที่จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล จำเป็นต้องรู้ว่าทักษะความคิดรวบยอดและความรู้ที่ผู้เรียนมีแล้ว ทีมต้องช่วยกันพิจารณาว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและบริการอะไร เพื่อช่วยให้ เรียนรู้ เนื้อหาต่าง ๆ ของหลักสูตรปกติได้

2.4.2 ผู้เรียนที่จบการศึกษาหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น หรือมีการประกอบอาชีพที่เหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในแผนการให้บริการเปลี่ยนผ่านทางการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Transition Services Plans: ITP)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสำนักงานการศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อที่จะสามารถให้การสนับสนุนได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ทั้งในเรื่องกระบวนการดำเนินการตลอดจนการวัดและประเมินผล รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างระบบเครือข่ายในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

1.2 กำหนดให้มีระบบและระเบียบวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน ในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษนี้ไปช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ตามกรอบของกฎหมายที่บัญญัติไว้ เพื่อความชัดเจนและสะดวกแก่ผู้จัดการศึกษาเจ้าหน้าที่ ตลอดจนหน่วยงาน เครือข่ายและผู้เกี่ยวข้อง

1.3 ปรับปรุงกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินการจัดการศึกษา และยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดและประเมินผลผู้เรียน ควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละช่วงระยะของระดับการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนที่ควรสอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาของครอบครัวและแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

1.4 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ ดังนี้

2.1 สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษา สำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ที่เรียนรู้จากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว รวมทั้งจัดให้มีผู้ประเมินที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาพิเศษอย่างแท้จริง

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทุกแห่งควรจัดให้มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการศึกษาพิเศษ เพื่อสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือสถานศึกษาหรือผู้ปกครองที่เป็นผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวได้อย่างถูกต้อง

2.3 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนให้ ศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัด ให้ความช่วยเหลือในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.4 ผู้จัดการศึกษาต้องมีเจตคติที่ดีต่อบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมี วินัย/จรรยาบรรณโดยคำนึงถึงศักยภาพของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เตรียมด้านการวางแผนการจัดการศึกษา การสร้างเครือข่ายที่ดี การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและเอื้อต่อการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้านการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย เน้นการเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวในบ้าน สังคมภายนอกที่เกี่ยวกับทักษะชีวิตประจำวัน

2.5 ผู้ปกครองควรเตรียมความพร้อมให้ตนเองตามสภาพปัญหาของผู้เรียน

2.6 ครอบครัวที่จัดการศึกษาและสถานศึกษาควรทำความเข้าใจร่วมกันในการจัดการศึกษาตามรูปแบบ ที่ได้จากการวิจัย

2.7 ผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักว่ากระบวนการและกิจกรรมที่ถูกกำหนดไว้ในแบบการให้บริการในระยะเปลี่ยนผ่าน จะมีลักษณะเจาะจงและสามารถยืดหยุ่นให้ตอบสนองสำหรับผู้เรียนแต่ละคนและแต่ละครอบครัว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ แต่ละประเภท

3.2 ควรศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท

3.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและกฎหมายที่จำเป็น ในการที่จะส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท

เอกสารอ้างอิง

- กุลวิภา ชีพรับสุข. (2546). รายงานการวิจัย เรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพลส.
- ชัยณรงค์ ฉิมชูใจ. (2545). รายงานการประชุมวิชาการ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวกับการรับผิดชอบของโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ชวนพิศ ชุมคง. (2546). ครูคนแรกกับการจัดการศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทิพา น้อยพราย. (2546). การศึกษาวิธีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- นารี คูหาเรืองรอง. (2545). รายงานการประชุมวิชาการ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวกับการรับผิดชอบของโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ผกาพรรณ นันทวิชิต. (2549). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุทธชัย เถลิ้มชัย และอุทัยวรรณ เถลิ้มชัย. (2543). รูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สถาบันบ้านเรียนไทย. (2548). ก้าวแรกสู่บ้านเรียน. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- สมจิตร ยิ่งยงดำรงฤทธิ์. (2551). การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ ภูริภาดาวรรณ. (2545). การประเมินตามสภาพจริง: อีกทางเลือกหนึ่งของการประเมินผล. กรุงเทพฯ: ข่าวสารกองบริหารการศึกษา.
- สุภาวดี เจริญเศรษฐมท. (2545). โหมสคูละ: ทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและ สถานประกอบการ. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). รายงานการศึกษาเบื้องต้นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). สภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- _____. (2549). คู่มือครอบครัวก้าวแรกสู่บ้านเรียน: หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว (Home School). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- _____. (2551). การติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *คู่มือการดำเนินงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อภิญา เวชยชัย. (2544). *การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- อมรวิทย์ นาครทรรพ. (2543). *การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ประสิทธิภาพของนานาประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Epstein, J. (1995). *School Family Community Partnerships: Caring for the Children we share*. Brown University Phi Delta Kappan 76, no9, Bloomington, Indiana
- Hanson, E.M. (1996). *Educational Administration and Organizational Behavior*. Allyn & Bacon. London And Toronto.
- Hanson, E.M. (2003). *Education Administration and Organizational Behavior* (5th ed.). Allyn & Bacon/Longman Publishing, a Pearson Education Company, Needham Heights
- Vender, J.C. (2004). *Geography in Homeschool America: Status and Opportunities*. Denver, Colorado, Penn State University.
- Wheatley, M. J. (1999). *Leadership and the New Science: Discovering Order in a Chaotic World* (2nd ed.). San Francisco: Berset Koehlu.